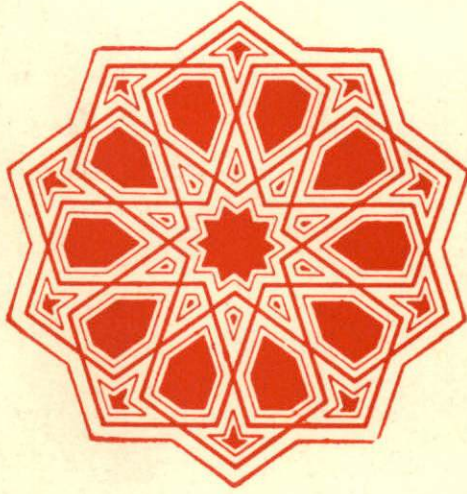

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
YILDA BİR ÇIKARILIR

1960

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ—ANKARA

1961

Sükrü Poloy Bağış

Yıl: 1960

Cilt: VIII

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
YILDA BİR ÇIKARILIR

1960

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ—ANKARA

1961

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u> <u>No.</u>
Ord. Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN : <i>Türkiyede Batılama Hareketi</i>	1
Ord. Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN : <i>L'Occidentalisme En Turquie</i>	9
Prof. Dr. Kâmiran BİRAND : <i>Din Kavramının İncelenmesi Hakkında</i>	15
Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY : <i>Hız. Muhammedin Soyu, Çocukluğu ve Gençliği</i>	19
Doç. Dr. Cavit SUNAR : <i>Bergson'da Zekâ Ve Sezgi (Intuition)</i>	39
Doç. Dr. Mehmet TAPLAMA- CIOĞLU : <i>Din Sosyolojisinin Yeri Ve Tartışma Konusu</i> <i>Olan Mes'eleleri</i>	45
Doç. Dr. Hüseyin YURDAYDIN : <i>Din Fenomenolojisi</i>	51
Doç. Dr. Hüseyin YURDAYDIN : <i>Tabib Ramazân'ın Yeni Bir Eseri</i>	55
Şükrü AKKAYA : <i>Din Buhranı Ve "İslâm Fikir Dünyası" Adlı</i> <i>Bir Eser</i>	61
Nafiz DANIŞMAN : <i>İslâmî Mücadelenin İç Şekli</i>	71
Osman KESKİOĞLU : <i>Kur'an Tercümesi Hakkında İki Fakihin Yaz-</i> <i>dıkları</i>	89
Neda ARMANER : <i>Din Eğitim Ve Öğretimi Üzerinde Didaktik</i> <i>Araştırmalar</i>	95
Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU : <i>İslâm'da Tasavvuf</i>	99
Dr. Hikmet TANYU : <i>Türkiye'de Dinler Tarihi'nin Tarihçesi</i>	109
Dr. Bahriye ÜÇOK : <i>Delhi Müslüman - Türk Sultanlığının Kuru-</i> <i>luşu Ve Sultan Raziye'nin Saltanatı</i>	125
Farid JABRE : <i>Plotin'in Vecd'i Ve Gazzalî'nin Fenâ'sı.</i> <i>Çeviren : İbrahim Agâh Çubukçu</i>	135
Taha HÜSEYİN : <i>Kuran'ı Kerimde Üçüncü Şahıs Zamirinin İşa-</i> <i>ret Zamiri olarak Kullanılışı.</i> <i>Çeviren : Mehmed Hatiboğlu</i>	149
Dr. Talât KOÇYİĞİT : <i>Ebu'l-Hasan El-Eş'arî Ve Bir Risalesi</i>	165
<i>Kitap Tenkitleri :</i>	
Osman KESKİOĞLU : <i>Gelibolulu Mustafa Âli, Mevâ'idü'n - Nefais</i> <i>fi Kavâ'idü'l-Mecalis</i>	175
Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU : <i>Dr. Farid Jabre, La Nation De La Ma'rifa</i> <i>Chez Ghazali</i>	177
Prof. Dr. Tahsin BANGUOĞLU : <i>Arapça Metinlerin Transkripsiyonu Üzerine</i> ...	179

DİN EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ ÜZERİNDE DİDAKTİK ARAŞTIRMALAR

I

NEDA ARMANER

Üniversitenin diğer tahsil müesseselerinden ayrı kendine has fonksiyonlarından biri de ilmî araştırma metodları üzerinde incelemelerde bulunmaktadır. Üniversitede ilmî faaliyet ile tedris fonksiyonunun ahenkli bir şekilde organizasyonu ise üç devre içinde mütalâa edilebilir.

- 1 — İlmî bilgilerin kazandırılması,
- 2 — Meslekî formasyon safhası,
- 3 — İlmî araştırma metodlarına initiation safhası.

Üniversitenin içinde bulunduğu memleketin ihtiyaçlarına, imkânlarına ve şartlarına göre aktif ve hâkim bir rol alması, onun yurt ve dünya ölçüsünde maddi ve mânevi değerlere sahip çıkması ile mümkün hale girer.

Bu gün, insanlık hayatının çeşitli yönlerden kavranıp, topluluk, hukuk, ekonomi, eğitim, din, sanat v. b. oluşumlar içinde yorumlanmasını, düzenlenmesini kendilerine konu yapan ilimler, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından beri en çok kullanılan bir tâbir üzere, mânevi ilimler adı altında toplanmaktadır. Bu ilimlerin belli konuları olduğu gibi öğretimlerinin sistemli bir esasa dayandırılması için de belli metodları vardır. Yukarıda zikredildiği gibi, din de mânevi bilgiler alanında yer alır. Bu itibarla ona ait eğitim ve öğretimin bir usûl içinde düzenli bir esasa dayandırılarak verilmesi ve geliştirilmesi zarurî bir haldir.

Eğitimi topluluğa ait fikir hayatının yayılıp gelişmesi olarak anlayacak olursak, toplum pek tabii olarak dinî fikirlerini de yeni nesillere zarurî bir şekilde intikal ettirecektir. İlkel topluluklarda eğitim ve öğretim yaşlılar tarafından yapılırdı. Fakat cemiyetler teşkilâtlandıkça din öğretimini, genel öğretim ve eğitim konularında olduğu gibi bir plân ve sisteme bağlamak lüzumu belirdi

Sair dinlerde rahiplik ve bu hizmetin yayılma, faaliyet ve teşkilâtı yer aldığından dinî eğitim ve öğretimin son yüzyıla kadar münhasıran bu müesseseler tarafından ele alındığı bilinir. Ancak, son elli yıldır din eğitimi ve onun psikolojik ve sosyolojik değerleri üzerindeki çalışmalar bilhassa Hıristiyan misyonunu aşarak Avrupa ve Amerika Üniversitelerinin öğretim üyeleri tarafından ele alınan akademik bir konu haline getirilmiştir. Zira, Sosyolojik ve Psikolojik disiplinler içinde dinin fert için olduğu kadar cemiyet hayatı, aile ve millet bakımından da taşıdığı önem, dinî değerler üzerinde derinleşmeği zarurî kılmıştır.

Bu üstün amacın hizmetinde, bir İslâm eğitim ve öğretim metodunun imkânları neler olabilir? Biz bu yazımızda çerçeveyi, gayet dar tutarak özel bir metod kavramının dayanacağı ana prensipler üzerinde düşünmek istiyoruz. Hemen şunu ilâve edelim ki, ele alınan her hangi bir bilimin bünyesi dışında birtakım spekülasyonlarla ona empoze edilmek istenilen bir metod tarzının bahis konusu olamayacağı açık bir gerçektir. Bundan başka, ilmî faaliyetlerde olduğu gibi tedris faaliyetinde de çeşitli usullerin varlığı, bir çatışma endişesine sürüklemekten çok bu metodların prosedeleri, aynı zamanda ve birbirlerinin yardımcıları olarak kullanılmak üzere ele alınmak gerekliliğini taşımaları, *tahlil* ve *tertîp* şuuru içinde kavranmalıdır. Meselâ bilgilerin büyük

bir kısmını *nakil* ve *talim* yolu ile öğretmekte zaruret vardır. Fakat bunun yanında tahsil gayesinin iyi fikrî itiyatlar, metodik muhakeme ve tefekkür alışkanlığının kazandırılması demek olduğu unutulmamalıdır.

Durkheim'in pek isabetli olarak belirttiği gibi: "İlmî disiplinlerin tedrisi, bize sadece dünyayı tanıtmaya ve insan hakkında edebî disiplinlerin verdiği malûmatı tamamlamaya yaramaz. O, aynı zamanda baha biçilmez bir mantıkî kültür âleti, vasıtasıdır. Fakat bu kültürün kendinden beklenen neticeleri verebilmesi için, öğretmenin bunun zarureti hissetmesi, vazifesinin, tedris ettiği ilmin hususî neticelerini nakletmek ve öğretmekten ibaret olmadığını fakat bu neticeleri yani hakikatleri, kanunları ortaya çıkaran metodları, zihin ameliyelerini, mantıkî mekanizmaları izah etmek olduğunu anlaması icabeder. Bu bakımdan, Lise öğretiminde yapılması icabeden mühim bir değişiklik vardır. Bu gün ancak felsefe derslerinde öğretilen ilimlerin metodolojisinin bu ilimlerden ayrılmaması ve bunların bizzat bu ilmî disiplinlerin öğretmenleri tarafından öğretilmeleri. Çünkü yalnız bu ilimlerin metodlarını öğretmek hususunda en salâhiyetli insanlar bizzat bu ilimlerle meşgul olanlardır. Bundan başka, talebe bu metodları, öğretmen tarafından bir çok defalar kullanıldığını gördüğü zamandır ki esaslı bir surette kavrayacaktır. Binaenaleyh, tatbik edilen metodları, onların mahiyetini, hikmeti vücutlarını ve dayandığı esasları öğretmek bizzat muhtelif disiplinler öğretmenlerine ait bir vazifedir"¹.

Yukarıda telhis edilerek alınan yazıda ısrarla ve önemle belirtilen bir nokta, muhtelif disiplinlerin öğretimini üzerine almış bulunan öğretmenlerin, bizzat kendi branşlarına ait metodları da salâhiyetle vermeleridir.

* * *

Ötedenberi liselerimizin son sınıf Mantık derslerinin müfredat programları içinde yeralan metodoloji bahisleri mücerret ve tamamen rasyonel bir ifade taşımaktan ileri gidememekte, içindeki bilgiler fen ve edebiyat bölümü derslerini de aynı zamanda öğrenen talebe tarafından mezcedilmiş, sindirilmiş bir hale sokulamamaktadır.

Bir başka müşahedemiz ise öğretmen okullarına aittir. Öğretmen okullarının 2. devresi içinde yer alan meslek derslerinin tedvini genel olarak Eğitim Enstitülerinin Pedagoji bölümü veya Üniversite Felsefe bölümü mezunları tarafından deruhte edilir. Eğitim ve öğretim formasyonunu kuran derslerden Eğitim Psikolojisi, Öğretim Metodu ve Tatbikat dersleri meslek öğretmenleri tarafından işlenir. Öğrencilerin ilk okullarda geçirdikleri tatbikat (uygulama) derslerinin müşahede ve tenkidi yine bu öğretmenler tarafından yapılır. Bu vesile ile üzerinde bilhassa durmayı istediğimiz bir husus, ilk okul öğretmen adaylarının okuyup faydalandıkları "Genel Öğretim Metodları" arasında din derslerinin eğitim ve öğretimine ayrılmış bir bölüme yer verilmemiş veya umumi mahiyette de olsa tavsiyelere gidilmiş olmamasıdır. Bundan ötürüdür ki meslek kitabı ve öğretmeni tarafından ihmal edilen veya lâyiki veçhile ele alınmayan din bilgisi öğretimi gerek ilk okul ve orta okullarda gerekse öğretmen okullarında iğreti ve gayri samimi bir durumdan kurtulamamıştır.

On yılı aşan bir zamandan beri devletin eğitim sistemi içinde yeniden yeralan dinî öğretilerin çocuklarımıza disiplinli bir elden verilmesi ve bu derslerin diğer kültür dersleri yanında uygulanarak mânevî değerleri en çok işliyebileceğimiz verimli bir duruma getirilmesi şüphesiz arzulanan bir husustur. Ancak bu yolda yapılması gerekli olanın temeline plân ve metodu yerleştirmeksizin bu konunun, daha doğrusu

¹ E. Durkheim, *L'Évolution Pédagogique en France* (2 V.) F. Alcan, Paris 1938.

bu meselenin kitabını veya ders hocasını temin ile yetinmek zevahiri kurtarmaktan ileri gidemeyecektir. Bununla beraber öğretimin başarı ve tesiri bakımından öğretmenin şahsiyeti ve onun konular üzerindeki hâkimiyeti ile kitapların verimliliği de nazarı itibare alınmamış olamaz. Esasen ayrı bir yazıda bunların önemi belirtilmiştir².

Bu gün okutulan çeşitli maharet ve kültür derslerini eğitimin gayesine en iyi şekilde ulaştırabilecek yollar üzerinde devamlı araştırmalar vardır. Ve bu incelemeler belirli bir prensip ve istikamet kazandırdığından ötürüdür ki her bir disiplinin özel öğretim metodu ortaya çıkmış bulunmaktadır. Maarif tarihimizin kısa bir devresi hariç tefris sistemimizin her derecesinde yer almış bulunan din öğretimi konusunda gerek kişi, gerekse toplum için aktif bir rolü olan bu bilginin, yapıcı fonksiyonu göz önünde tutularak, bütün dinlerin öz buyruğu olan hayır ve saadetin, İslâmî değerler ve ölçüler içinde işlenebilecek şekilde eğitsel bir duruma sokulması zamanı ve ihtiyacı her devirden çok belirmiştir. Kişinin kendi dispozisyonlarına eklenen çevre tesirleri çeşitli ve peşin hüküm ve kanâatlere yol açabilir. Ancak sistemli bir din öğretimi içinde fikirlere ölçülü ve ortak bir yön veren, tereddüt veya hurafeden alıkoyan, öğretmeni indî görüş veya mütalâalardan kurtararak tevhide götürecektir olan yolun, aynı anlamda olan metod ile temin edileceği aşikârdır.

Şüphesiz bu metod sadece Pedagojinin verilerine dayanmayıp, çeşitli yaşlardaki din duygusunu ele alan Psikolojiden, Din Sosyolojisinden faydalanacak ve Din Felsefesiyle İslâm Felsefesinden de mülhem espriler taşıyacaktır. Eğer İslâmî kaynaklar ve yüzyıllar boyunca yazılmış Türk-İslâm metinleri arasında terbiyevî geleneği aktiren Külliyyat eğitsel yönden incelenecek olursa, terbiye tarihinde sistemleştirilen 17. ve 18. asır filozoflarının öncül fikirlerine rastlamak pekâlâ mümkün olmaktadır. Esasen böyle bir çalışma düzeninin kurulması din eğitim ve öğretimindeki metodik çalışmalarını desteklemesi yönünden de lüzumludur.

Burada çağımızın büyük terbiyecisi J. Dewey'nin, tefris metodlarının yenileştirilmesinin, okulu modern cemiyetin zaruretlerine intibak ettirmenin tek çaresi olduğunu söylemekte ne kadar haklı olduğunu bir kere daha hatırlamış ve anlamış oluyoruz.

² N. Armaner, *Okullarımızda Din Öğretimi Üzerine, İlahiyat Fakültesi Dergisi VII* (1958-1959) s. 115-117, Ankara 1960.